

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת וישב - חנוכה

תדליק את האור...

גיליון מס' 123 תשפ"א

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת וישב - חנוכה

תדליק את האור...

היה זה בשנת התרע"ו, כשהשלטון הטורקי נאבק על מעמדו בארץ ישראל מול המנדט הבריטי ששאף להתבסס ולשלוט בארץ. באותה תקופה היה הצבא הטורקי חלש ונטול כוחות, וכל צעירי ארץ ישראל גוייסו אליו בכפיה, כדי לצאת להילחם בידיים חשופות בצבא האנגלי החזק, כשלכולם ברורה המשמעות: הריגה המונית של כולם בידי הצבא הבריטי... באותן שנים חי בירושלים הגאון רבי חיים לייב אויערבאך זצ"ל, רבי חיים לייב כבר היה מבוגר שאיש לא העלה בדעתו לגייסו לצבא, אך הוא הביט בחרדה בצווי הגיוס שנשלחו לכשבעים אברכים צעירים, והבין כי סכנה נשקפת לחייהם. רבי חיים לייב לא נתן תנומה לעפעפין, והחל להתאמץ כדי להצילם. כשהוא משקיע מאמץ גדול והון תועפות, הצליח להגיע לשגרירות הפרסית בירושלים, ושם הצליח בעורמה להשיג עבור המגוייסים 70 דרכונים פרסיים, המעידים על אזרחות פרסית. את הדרכונים חילק לאברכים הצעירים, וכך הם ניצלו מגיוס בכפיה בשל היותם תושבי חוץ. אך הטורקים 'הריחו' שמהו אינו כשורה. הרי לא יתכן שבדיוק כל 70 האנשים שזומנו לגיוס – כולם אזרחי פרס ופטורים משירות צבאי. משהו היה נראה להם חשוד, והם פתחו בחקירה שגילתה מי בדיוק עומד מאחורי התרגיל המבריק הזה שפטר את כל 70 האברכים מגיוס בכח, הוא הגאון רבי חיים לייב. למעשה, בכך נחרץ דינו. כל מי שמשתף פעולה כדי לעודד עריקה מהצבא – אחת דינו

למוות. הטורקים הרשעים לא בזבזו זמן, ויצאו למסע חיפושים קדחתני בירושלים הקטנה של אז. עד מהרה הצליחו לגלות את מקום המחבוא בו הסתתר רבי חיים לייב מפניהם, והביאוהו למעצר לפני המשפט, כשלכולם ברור מה העונש הנורא והאכזר המצפה לו... 'בית המשפט!' – קרא השופט והלם בפטישו על השולחן. רבי חיים לייב התייצב כשאמונה בוערת בקרבו כי לא יינזק, אף שכל הסימנים מראים את ההיפך... מחוץ לבית המשפט הרעישו חבריו וילדי תשב"ר את העולם כולו בזעקות תפילה וקריאת תהלים נרגשת, והכל קיוו כי בכך יצליחו לחלץ את רבי חיים לייב מהגרדום... אך רבי חיים לייב עצמו לא נרתע כלל. בטוח בה' ובעובדה כי לא יאונה לו רע, התחיל לענות לשאלות השופטים אחת לאחת. הוא הודה כי סיפק דרכונים פרסיים, ורק טען כי האנשים הללו באמת פרסיים במקורם, וזכאים לקבל דרכונים פרסיים על פי החוק. כשנשאל כיצד יתכן הדבר שהפרסיים הללו בהירי עור בעוד הפרסיים כולם כהי עור, השיב רבי חיים לייב בהתחכמות מעושה: 'נו, הלא זה ברור. הם כולם בנים למשפחות רוסיות בהירות עור, אלא שבעת לידתם שהו בפרס כדי להינצל מגזירת הגיוס לצבא הרוסי. לפיכך זכאים הם לדרכון ולפטור מלא משירות בצבא הטורקי, כי פרסיים המה!' השופט שמע את התירוץ המתפתל, וקבע על אתר: 'התירוץ אותו אני שומע עכשיו, מצוץ מן האצבע, הוא שקרי מיסודו. ובכל זאת – מי שמוחו הגאוני יכול להמציא תירוץ שכזה, מי שהוא בעל כשרונות לדמיון תירוץ כה מורכב, ראש כה חכם – חבל להשליכו לקבורה בארץ, הרי עדין לגדולות... הבה נותירו בחיים!' – קבע, וחתם את הדין... אותו היום הפך ליום ששון ושמחה בירושלים. כל רבני העיר ואנשיה התקבצו להודות לה' על הנס הפלאי, על כך שרבי חיים לייב הצליח להינצל מגזר דין כה קשה, וחיינו ניתנו לו לשלל. ורבי חיים לייב שזכה בחיים, הכריז

בהתרגשות ובהודיה עמוקה: 'הרי פשוט שכשיהודי מסתכן למען יהודי אחר הנתון בסכנה, הוא זוכה בישועה שמימית במצוקתו שלו. והלא אני לא דאגתי לעצמי... יהודי המתמסר להצלת אחיו, העושה הכל כדי להעניק להם אפשרות חיים למרות צו גיוס המרחף מעליהם, הרי ברור שבורא עולם ישלם לו כגמולו הטוב ויציל את חייו. כי 'כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים', והנושא בעול עם חבריו ומסור לעזרתם – ברור שיד ה' תהיה עמו לעוזרו!' הסיפור הזה מלמדנו עד כמה מגיעה חובת הנשיאה בעול עם החבר. כדי לסייע לזולת כראוי, צריך לחוש את מצוקתו ממש, להרגיש את העובר עליו. וכשיהודי נושא בעול עם חברו וחש את מצוקותיו כאילו הן שלו – הוא גם מצליח למצוא דרכים מקוריות לסייעו, וגם ה' עמו לעוזרו להוציא תוכניתו זו מן הכח אל הפועל! לפעמים אנו עומדים בפני מצב, שהעזרה לזולת או הדאגה עבורו, עלולה להיות לא נחמדה, לא נוחה, דורשת הקשבה ומאמץ. במצבים כאלה, הבה נעמיד לנגד עינינו את דמותו של רבי חיים לייב אויערבאך זצ"ל, שמסר את נפשו למען אחיו, להיות עמם בצרתם ולעשות הכל כדי להצילם ולהדליק להם את האור... הבה נתמסר למען הזולת, לשאת בעולם, לעשות הכל למענם, וכך נזכה לסייע להם באמת, ובורא עולם ישיב לנו כגמולנו ויזכה אותנו בחיים רגועים ושלווים, שמחים, מאושרים ומאירים! (הרב קובלסקי שליט"א)

*

"מדוע פניכם רעים היום?"...

בפרשת השבוע כתוב: "ויבוא אליהם יוסף בבוקר, וירא אותם והינם זועפים, וישאל את סריסי פרעה אשר איתו במשמר בית אדוניו לאמר, מדוע פניכם רעים היום?". יוסף שבוי בבית האסורים, הוא נמצא שם על לא עוול בכפו, הוא נמצא בחברת אסירים ובכל זאת הוא לא שוכח דבר אחד – את הזולת. אמנם שר בית הסוהר מינה

אותו להיות אחראי על האסירים, אבל יש לו תפקיד נוסף, תפקיד הנובע ממצפוננו הפנימי – התעניינות בזולת. יוסף התחיל את סדר יומו בהתעניינות בשלומן של כל אסיר ואסיר.

הרש"ר הירש דצ"ל כותב: "דרך ההסתכלות בה אדם רגיל מסתכל על עולם ועצמים, שונה מדרך הסתכלותו של יוסף. אדם רגיל רואה רק במבט כללי ואילו החכם רואה בכל איש ובכל חפץ את ייחודם וסגולתם הפרטית". יוסף רואה בכל אסיר את האדם שבו. לכן כשיוסף נוכח לדעת שפני האדם הניצב מולו זועפים, הוא מיד מנסה לשפר את מצב רוחו ולהפיג את הדעף. לאחר שנתיים פרעה חלם חלום וחיפש מי שיפתור לו את חלומן. קראו ליוסף ולאחר שהוא פתר את חלום פרעה, מינו אותו למשנה למלך וההמשך ידוע... אם יוסף לא היה מתעניין בשלומן של שר האופים ושר המשקים הוא היה נשאר בשבי עוד שנים רבות. בעצם ניתן לומר, שמשפט זה – ההתעניינות – "מדוע פניכם רעים היום", מהווה נקודת מפנה בתהליך לידתו של עם ישראל. יוסף האיר פנים לזולת והקב"ה הוציא אותו מהחושך. אם אתה נמצא ב"חושך", תדליק לאחרים את האור וזה יעזור לך לצאת מהחושך. כשתעשה טוב לזולת – הקב"ה ידאג שיהיה לך טוב...

*

כך עשו גם החשמונאים. החשמונאים לא דאגו רק לעצמם, הם דאגו לכלל ישראל. החשמונאים הלכו מבית לבית ואמרו "מי לה' אליי". הם הדליקו את האור לכל יהודי ויהודי, ולכן הם זכו שהקב"ה הוציא אותם מהחושך. ואפשר לומר שזה עוד הסבר למה כל כך חשוב העניין של פרסום הנס בחנוכה – אל תדליק את האור רק אצלך, תדאג שיהיה אור לכולם. תן מעצמך לאחרים...

*

הארת פנים בכל מצב...

אומרת המשנה במסכת אבות (א', טו): "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות". ופירש המאירי: "אפילו לא היה לבך שמח בכך, הראה את עצמך לפניו כשמח על ביאתו, עד שיהא סובר שפניך מצהיבות לשמחתך מחמת בואו". לא פעם אנו נתונים למצבי רוח, לא הסתדרו לנו הדברים כפי שתכננו, מצב הרוח יורד, הפנים נפולות והראש מדמיין את העתיד המר. אומר המאירי: "אפילו אם הנך עצוב והלב דואב, אל תראה זאת לאחרים, נהפוך הוא, הראה פנים צוהלות כאילו זכית בפרס גדול, תהיה שמח כאילו ראית אדם חשוב". אם הנך ביום אפור אל תצבע את הסביבה באותו הצבע, אף אדם לא אמור להרגיש כמוך. תמיד תוכל לשתף אדם בדברים העוברים עליך כדי להקל על מצב רוחך, אך את פניך תשאיר צוהלות, תקרין לסביבה אור. פניך הם מראה, תאיר פנים תקבל הארת פנים, תאיר פנים תרפא את נפשך, תאיר פנים תרפא את נפש חברך...

*

בשעת פטירת אשת נעוריו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, ירד הרב מהקומות העליונות של בית החולים ופגש את אחד מתלמידיו. התלמיד שלא ידע מאומה על פטירתה של הרבנית, אץ לקראת רבו, ובישר לו בשמחה על הבת שנולדה לו לפני זמן מה... באותו הרגע הרב שלמה זלמן עטה את עצמו בצהלת פנים, שמח עם תלמידו, איחל לו במאור הפנים מזל טוב, התעניין בשלום אשתו היולדת ובשלום בתו התינוקת, והמשיך לשאלו אם בכוונתו לשלוח את אשתו לבית החלמה ליולדות. לאחר מכן נפרד הרב ממנו לשלום בשמחה גדולה, ללא שהיה ניכר כלל על פניו דבר מה מאבלו ומיגונו הכבד. כעבור ימים מספר, הגיע אותו אברך לבית הרב, וביקש את סליחתו על שהטריח עליו והטרידו בדבריו בעוד מתו מוטל לפניו. אולם הרב אמר: "איני מבין כלל במה המדובר..."

דע לך כי פטירת רעייתי היא בעייתי הפרטית בלבד, ובעיה פרטית של אדם בחייו אינה צריכה להעיב על שמחתו של הזולת. צריך כל אדם להכיר את מקומו גם בשעת צער ויגון חלילה"...

*

הארת פנים לתלמידים

כתב רבי נחמן מברסלב זצ"ל: "וכן התלמיד והרב, הם בחינת חמה ולבנה. ואם התלמיד יש לו פנים, היינו בחינת מראה מלוטשת, אזי יכול לקבל פנים, לקבל אור פני הרב. ואזי ראוי שהרב, יתראה עצמו בתוך פני התלמיד המקבל פניו, כמו בכל מראה מלוטשת. שכל העומד כנגדה רואה את עצמו בתוך המראה כן מחייב גם כאן, שהתלמיד יקבל פני הרב, היינו שיקבל פני הרב לתוכו".... (ליקוטי מוהר"ן קמ"א). הארת הפנים מאוד משמעותית בחינוך ובמפגש בין המחנך לתלמיד. כשהמראה מלוטשת, נקייה, ואין חציצה בין המראה המקבלת לבין מי שנראה במראה, אזי הארת הפנים היא במלואה. הארת הפנים כמו שכתב ר' נחמן, היא: "היינו שיקבל פניו לתוכו". כשהרב מאיר פנים לתלמידו, אין עננים ומסכים שמבדילים בין הרב ללבו של התלמיד, יש אווירה טובה ותומכת, והמציאות היא של פתיחות וכנות אמיתית, התלמיד לוקח לתוכו את רבו... לאו דווקא את ידיעותיו, לא ה"חומר" הוא המשמעותי, אלא אישיותו והאדם השלם שאותו פוגש התלמיד... וזהו בעצם מפגש דו סטרי - באותו מפגש של הארת הפנים, לא רק התלמיד "מקבל לתוכו את פני רבו", אלא בו זמנית, המחנך "מקבל לתוכו את פני תלמידו".... העבודה שלנו בחינוך תלמידינו, היא, לדאוג לאפשרות של הארת פנים הדדית, ללטש את המראה שלנו, לקבל פני התלמיד לתוכנו, ולראות את עצמנו כחלק מתוכן חייו של תלמידנו.

*

כמחנכים, עלינו להאיר ולהסביר פנים לכל תלמיד ותלמיד.
כך נהג ר' אריה לזין עם תלמידיו בת"ת 'עץ חיים' – מבטו הרך
והאוהב של ר' אריה היה ידוע לילדי השכונה בירושלים.
מסופר שהילדים ברחוב היו נחפזים להוליך אליו אורחים, כדי
לזכות במבטו החם ובלטיפתו, שהרי נפשו יצאה בדברו אליהם או
בהסתכלו בהם...

ובעת שהיו הילדים הרכים נכנסים ל"חדר", היה ר' אריה ממתין ליד
פתח החדר או ליד אדן החלון ומתבונן בכל אחד מהם בעת כניסתם,
והיו הילדים תמהים על כך. יום אחד שאלו בנו – אבא, מדוע אתה
נוהג להמתין לתלמידים בפתח הדלת ומסתכל בכל אחד מהם?
ענה לו ר' אריה: אני מתבונן בילד זה שמכנסיו קרועות, בחברו
שנעליו מרופטות, בשלישי שכנראה רעב הוא... והכיצד ילמד?...

*

תדליק את האור!

מה עושים כשיש חושך? מדליקים את האור... לפעמים, אדם נמצא
בחושך, לפעמים, אדם נמצא בעצבות ועצבות מגיעה בגלל דאגה.
מה עליו לעשות? להדליק לעצמו את האור! מהו ה"אור"? הדברים
הטובים שסובבים אותך, הדברים הטובים שיש בך, הדברים הטובים
שה' נתן לך. איך מדליקים את האור? מתחילים להודות להקב"ה
על כל דבר ודבר. גם על הדברים הכי קטנים... כשאדם מתחיל
לראות את הדברים הטובים, הוא "מגלה" שאין לו סיבה להיות
עצוב... להפך, יש לו הרבה סיבות להיות שמח!

*

יהודי אחד ניגש לגאון רבי שלמה זלמן אויערבך דצ"ל ואמר לו:
"הרב, אני סובל מדאגה, אני כל הזמן חושב "מה יהיה"... מה עליי
לעשות?" ענה לו הגרש"ז אויערבך: "התשובה לכל הדאגות, אחת
היא: ההיפך מדאגה – ביטחון מלא בקדוש ברוך הוא". שאל היהודי:

"איך מגיעים לכך?" השיב הגרש"ז: "אתן לך עצה בדוקה ומנוסה:
המצא לעצמך פנקס קטן, ושמור עליו מכל משמר. בכל פעם
שאתה רואה בעיניך ישועה – רשום ב"פנקס ההודאות". בכל פעם
שאתה שם לב שמשהו טוב שה' נותן לך – תרשום זאת ב"פנקס
ההודאות". לפני ברכת "מודים" בשמונה עשרה, הוצא את הפנקס
והתבונן בנכתב בו... אם תעשה כך, מובטחני שכל דאגותיך ייעלמו
כלא היו". (הרב יצחק לורנץ "חכמת הנפש היהודית")

לכל אחד מאיתנו יש ישועות בכל יום, לכל אחד יש שפע שהוא
מקבל מה' בכל יום ויום. אם נתבונן ונראה את המתנות הללו, זה
יגרום לנו לאושר ושמחה. זה ידליק לנו את האור...

*

בחנוכה – אנחנו מהללים ומודים לה'. על מה? על הניסים שנעשו
לנו בימים ההם. וגם – על הניסים שנעשים לנו בכל יום ויום... "בימים
ההם בזמן הזה!" ועל ידי ההודאה – אדם שם לב שיש לו הרבה
אור... פתאום הוא רואה כמה אור יש סביבו – כמה דברים טובים יש
לו בחיים. בעצם, בחנוכה – יש 2 דרכים להדליק את האור – נרות
והלל...

*

זאת גם הדרך להאיר לילדנו/תלמידנו. להראות להם את הדברים
שהם טובים בהם, להעריך ולשבח אותם על הדברים הטובים שהם
עושים. להדליק להם את האור – להראות להם את הנקודות
המאירות שבהם. וכך כתב אחד מגדולי ישראל: "צריך שכל איש
ידע ויבין שבתוך תוכו דולק נר, ואין נרו כנר חברו. וצריך שכל איש
ידע ויבין שעליו לעמול ולגלות את אור הנר ברבים, ולהדליקו
לאבוקה גדולה ולהאיר את העולם כולו!"...

*

נסיים במספר תובנות חינוכיות שאפשר ללמוד מחנוכה:
בחנוכה – מדליקים נרות כל יום במשך 8 ימים. נשאלת השאלה:
למה לא מדליקים ביום הראשון 8 נרות שידלקו 8 ימים? **מה העניין
להדליק כל יום?** (אם זה בגלל שכל יום הוא נס בפני עצמו, עדיין – אפשר
לעשות לזה זכר בכך שמדליקים נרות במשך 8 ימים ברציפות).
אפשר להסביר כך: "חנוכה" מלשון "חינוך". בחנוכה – מדליקים
נרות כל יום כדי שנלמד שאין די בהדלקה אחת – **כדי להאיר צריך
להדליק עוד ועוד**. כדי להאיר צריך להתעסק עם ההדלקה כל יום.
כדי להאיר צריך לסדר את הפתילות והשמן כל יום.
גם בחינוך – כשבאים "להדליק" ולהאיר את נפש הילדים, לא
מספיק "להדליק" פעם אחת. כשהילדים בגיל חינוך – עלינו לחנך
שוב ושוב. כשאנחנו רוצים להדליק את השלהבת – צריך להשקיע
בזה הרבה בכדי שאחר כך בעז"ה "תהא שלהבת עולה מאליה"...

*

יש כמה תובנות חינוכיות שאפשר ללמוד מהסביבון...

1. מסובבים את הסביבון ו... משחררים אותו...
2. מה קורה כשהוא נופל? אנחנו מסובבים שוב ושוב, למרות שהוא
נופל! אנחנו לא מתייאשים מהסביבון, אנחנו מבינים את הסביבון
כשהוא נופל. אנחנו לא "מאשימים" את הסביבון...
3. ברור לנו שסיבוב אחד לא מספיק, ואם אנחנו רוצים שהוא יסתובב
עוד – אנחנו צריכים לסובב אותו עוד ועוד...
4. כשמסובבים את הסביבון, דואגים שהוא יהיה על **משטח מתאים**
כדי שישתובב כמה שיותר. אף אחד לא מסובב סביבון במקום שלא
מתאים, כי הוא יודע מראש שאין שום סיכוי שהסביבון יסתובב שם –
וזה לא משנה כמה חזק האדם יסובב...
הנמשל – ברור מאלינו...

*

תובנה אחרונה חביבה: כמו שלכל נר יש את צבע השלהבת שלו,
לכל נר יש את גובה הלהבה שלו, את הצורה שבה הוא דולק,
כך – לכל אחד יש את הכלים שה' נתן במיוחד בשבילו, לכל אחד
יש את הכישרונות שלו, את הכוחות הטמונים בו, לכל אחד יש את
הייחודיות שלו.

שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com